

Савченко Андрій Володимирович,
начальник відділу організації досудового
розслідування Управління з організації
досудових розслідувань Головного слідчого
управління Державного бюро розслідувань,
доктор юридичних наук, професор

ГЕНЕЗИС ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОРУПЦІЙНІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ» В КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Відомо, що за сучасних умов одним з центральних понять Кримінального кодексу (далі – КК) України є кримінальне правопорушення, яке може бути злочином чи кримінальним проступком (ч. 1 ст. 12). Крім цього, КК України у своїх нормах оперує специфічними поняттями, які позначають окремі групи кримінальних правопорушень (наприклад, «військові кримінальні правопорушення»). У цьому зв'язку пропонуємо зупинитися на аналізі поняття «корупційне кримінальне правопорушення», розглянувши генезис його визначення у КК України.

Одразу зазначимо, що поява поняття «корупційне кримінальне правопорушення» (спочатку це було поняття «корупційний злочин») у національному кримінальному законодавстві цілком і повністю відповідає найкращим міжнародним стандартам та зразкам нормотворчості у зарубіжних країнах. Проте специфікою КК України є те, що він не розглядає відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення в межах якогось окремого розділу його Особливої частини. Відтак серед двадцяти розділів Особливої частини цього Кодексу не існує розділу, який би мав назву «Корупційні кримінальні правопорушення». Натомість законодавець застосував неординарний підхід – визначення корупційних кримінальних правопорушень дається у примітці до ст. 45 «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям» у розділі IX «Звільнення від кримінальної відповідальності» Загальної частини КК України. Зумовлено це тим, що саме у цій статті вперше по тексту Кодексу згадується про термін «корупційне кримінальне правопорушення» (у зв'язку з вирішенням питань про звільнення особи від кримінальної відповідальності), а отже з позиції законодавчої техніки існує потреба в його визначенні саме в межах окресленої вище кримінально-правової норми.

Як вже зазначалося вище, поняття «корупційний злочин» було замінене іншим – «корупційне кримінальне правопорушення». Сталося це у зв'язку з тим, що 01.07.2020 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22.11.2018 року [1].

В історичному плані важливо знати, що уперше законодавче визначення корупційних злочинів у національному КК з'явилося на

підставі Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 року [2]. Вказаний Закон України доповнив ст. 45 приміткою такого змісту: *«Примітка. Корупційними злочинами відповідно до цього Кодексу вважаються злочини, передбачені частиною другою статті 191, частиною другою статті 262, частиною другою статті 308, частиною другою статті 312, частиною другою статті 313, частиною другою статті 320, частиною першою статті 357, частиною другою статті 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 354, 364, 364¹, 365², 368–370 цього Кодексу»*.

Пізніше, редакція згаданої примітки статті була законодавчо переглянута. На підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» від 12.02.2015 р. примітка до ст. 45 КК України отримала нову редакцію (*Примітка. Корупційними злочинами відповідно до цього Кодексу вважаються злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364¹, 365², 368–369² цього Кодексу»*) [3].

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22.11.2018 р., який, про що вже наголошувалося, набрав чинності лише 01.07.2020 р., виклав примітку до статті 45 КК України у такій редакції: *«Примітка. Корупційними кримінальними правопорушеннями відповідно до цього Кодексу вважаються кримінальні правопорушення, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також кримінальні правопорушення, передбачені статтями 210, 354, 364, 364¹, 365², 368–369² цього Кодексу»* [4]. Однак, до 01.07.2020 р. законодавець встиг ухвалити низку змін, які стосувалися й редакції примітки до ст. 45 КК України. Так, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції» від 02.10.2019 р. у КК України примітку дост. 45 після цифр «365²» було доповнено цифрами «366¹» [5], а Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про запобігання корупції» від 04.03.2020 р. у примітці до статті 45 цифри «368-369²» були замінені цифрами «368, 368³–369, 369², 369³» [6].

Насамкінець Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України

«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 17.06.2020 р., який набрав чинності 03.07.2020 р., примітка до ст. 45 КК України отримала свою змінену та на теперішній час чинну редакцію: **«Примітка.** Корупційними кримінальними правопорушеннями відповідно до цього Кодексу вважаються кримінальні правопорушення, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також кримінальні правопорушення, передбачені статтями 210, 354, 364, 364¹, 365², 366¹, 368, 368³-369, 369², 369³ цього Кодексу» [7].

Отже, перелік корупційних кримінальних правопорушень становить 21 (двадцять одна) стаття КК України, тобто законодавець навів їх вичерпне коло. При цьому, варто зазначити, що ст. 366¹ цього Кодексу визнано такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною), згідно з Рішенням Конституційного Суду № 13-р/2020 від 27.10.2020 року [8].

З огляду на викладене, слід констатувати про таке: генезис поняття «корупційне кримінальне правопорушення» демонструє, що законодавець не був послідовним і виваженим при визначенні сутності та змісту цього поняття, а низка законів, якими ухвалювалися рішення про зміни до ст. 45 КК України, мали заплутаний характер. Саме ж визначення поняття «корупційні кримінальні правопорушення» включає не якісні, а скоріше кількісні характеристики. При цьому дотепер законодавець не визначив у КК України поняття «корупційні правопорушення, пов'язані з корупцією», на обов'язкове існування якого у положеннях згаданого Кодексу безпосередньо вказано у нормах Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 року (ч. 1 ст. 1, ч. 1 ст. 65) [9, с. 138].

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22 листопада 2018 року № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#n132>.

2. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1698-18/page>.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції : Закон України від 12 лютого 2015 року № 198-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/198-19/paran27#n27>.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22 листопада

2018 року № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#n132>.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції : Закон України від 2 жовтня 2019 року № 140-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/140-20#n23>.

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про запобігання корупції» : Закон України від 4 березня 2020 року № 524-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/524-20#n30>.

7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 17 червня 2020 року № 720-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/720-20#Text>.

8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020 (справа № 1-24/2020(393/20). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#n92>.

9. Савченко А. В. Кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією: моделювання поняття. Актуальні проблеми кримінального права : тези доп. X Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (м. Київ, 22 листоп. 2019 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. С. 138–141.

Саковський Андрій Анатолійович,
директор ННІ № 2 Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ДОКУМЕНТУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ЧИННОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

На сьогодні в Україні відбувається оновлення правового поля щодо протидії корупції, викликане зміною суспільних цінностей, прагненням України до євроінтеграції та необхідністю заповнення прогалин, що існують у чинному законодавстві, приведення його у відповідність із загальноновизнаними принципами та міжнародними стандартами.